

سرزمین هزار و یک تواضع و تکریم

نوشته یان ریشار

شما پذیرایی کنید، رنجیده خاطر نخواهید شد. مکالمه بر اساس آداب و رسوم و تشریفات خاص خود انجام می‌پذیرد و با احوالرسی طرفین آغاز می‌شود. ابتدا به منظور تازاحت نکردن اشخاص از دافن اخبار ناخوش پرهیز می‌شود و فقط پس از گذشت مدت زمانی مناسبی به آن می‌پردازند. بنابراین اقتضای صمیمیت موجود بین اشخاص موضوع مورد گفتگو از مطالب عمومی تا مسائل خصوصی متغیر است. هنگامی که هیچ حرفی در میان نباشد یا سؤالاتی از قبیل «فلاتی این روزها چه کار می‌کنده» یا «چاقوب اوضاع شما چطور است؟» دوباره آنرا به جریان می‌اندازند و نباید با این گونه صحبت‌های بی‌حاصله شد چون فقط به منظور پرکردن وقفه بین گفتگوها و ایجاد فضای دوستانه می‌باشد.

پس از رفع تشنگی، با انواع خشکبار، شیرینی‌جات و میوه تازه از شما پذیرایی می‌شود و چون در نگاه داشتن شما مصمم‌اند از هر گونه دستاویز و تعارفی برای نگاهداشتن شما استفاده می‌شود مانند اینکه نمی‌توانید میوه نخورده بپروید؛ در حالی که میوه‌های وسوسه کننده‌ای چون انگور، انجیر، هلو و خیار برایتان چیده شده است. شما چگونه می‌توانید این دعوت را رد کنید؟ اگر لحظه‌ای شما را از خوردن و تعارف کردن خلاص کنند متوجه می‌شوید که اتاقی که در آن از شما پذیرایی می‌شود مورد استفاده دائم نیست و مطمئناً هم مکانی نیست که افراد خانواده در آن تلویزیون تماشا کنند و با روزنامه و مجله بخوانند. با وجود معنودیت فضای آپارتمان‌های جدید حتی فقیرترین خانواده‌ها در خانه خود اتاقی برای پذیرایی از میهمان دارند. خانواده‌های مرفه‌تری که به شیوه زندگی غربی آشنا هستند در خانه خود اتاقی با اسباب و اثاثه کامل برای میهمان دارند. در حالی که در خانه‌های روستایی کبدرآمدت‌تریشی و مستکاها را در اطراف فرش وسط اتاق قرار می‌دهند. میهمانانی که از راه دور می‌آیند شب را در همان اتاق که همیشه ملاقه‌های تابنده، پتو و تشک در آن موجود است و بر روی فرش اتاق گسترده می‌شود، تا صبح می‌خوانند. شهرنشینی سی ساله اخیر، تلاش و خستگی ناشی از زندگی شهری، آپارتمان‌های هم فشرده و... همگی میهمان‌نوازی را بسیار دشوار کرده‌اند. علاوه بر آن، سفر دیگر اسمری عادی به شمار می‌رود و فرارسیدن خوشایندی از فرودگاه پس از یک پرواز یکی دوساعته با مسافر خسته و خساک آلوده‌ای که در گذشته از راه دور می‌رسید و رنج و گرما و سرمای طاقت‌فرسا و تپان‌های بی‌خوابی را تحمل کرده بود، متفاوت است. اکنون که تنها

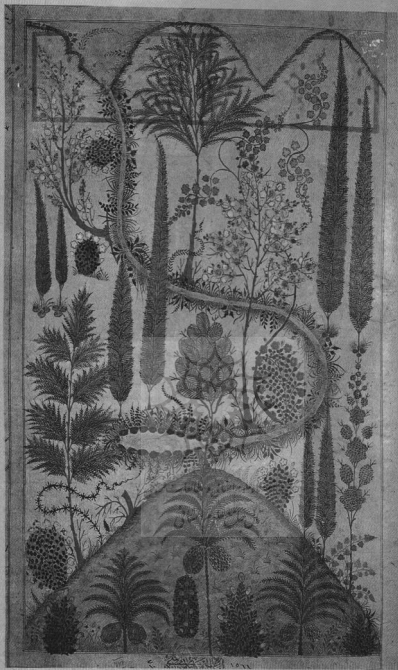
به نقل از یک روایت اسلامی که توسط شعرای ایرانی نیز نقل شده است روزی ابراهیم در بیابان برای آنکه تنها غذا نخورده، پیرمردی را که به او برخورد بود به تعارف دعوت کرد. هنگامی که وقت نماز رسید او متوجه شد که میهمانش زرتشتی است. خواست تا او را بفرستد بروی اما فرشته‌ای او را بازداشت و به او گفت: «مگر نه اینکه خداوند صد سال روزی این مرد را داده، تو چطور می‌توانی او را از یک وعده غذا محروم کنی؟» اشخاص غربیه بدون استثنا از مراسمی که هنگام دیدار آنان از یک خانه ایرانی انجام می‌شود، متعجب و متعجب می‌شوند. از میهمان در هر مقامی که باشند، در هر ساعت شبانه‌روز و به هر دلیلی که برای دیدار رفته باشد، ابتدا با یک نوشیدنی پذیرایی می‌شود، وارد شدن بر کسی چنان آرامشی به دنبال دارد که گویی از گویی سوزان گذشته و در باغی سرسبز در حال نوشیدن آبی خنک باشی.

معمولاً چای به روش روسی آماده می‌شود یعنی آنرا مدتی برای دم کشیدن درون قوری که پسرروی مسافر قرار دارد می‌گذارند و پس از اضافه کردن آب آنرا در استکانهای کوچک تعارف می‌کنند. قند یا آن مخلوط نمی‌شود بلکه در دهان گذاشته می‌شود و همیشه تنقلات و شیرینی‌جات این مساج طلایی را همراهی می‌کنند. هر شهری شیرینی‌جات مخصوص به خود دارد مانند: گز، پادامهای شکر، میسطر به اسانسهای مختلف، باقلوهای گوناگون یزد، انواع شیرینیهای خشک و میسطر و پرشده با فندق و پسته و پادام...

در فصل تابستان به منظور فرو نشاندن گرمای سوزان راه، شربتهای خنک، آب طلایی یا هندوانه به محض از راه رسیدن تعارف می‌شود. صاحبخانه خوش ذوق می‌تواند انواع و اقسام میوه‌ها را با رنگ و طعم مختلف به غیر منتظره‌ترین صورتنها عرضه کند.

هیچگاه تصور نکنید که می‌توانید به خانه کسی سر بزنید و بلافاصله پس از اتمام کارتان بروید. در مواقعی که صاحبخانه مؤدبانه و با تعارفات بسیار شما را برای ماندن و غذا خوردن دعوت می‌کند (البته از نظر آداب دانی بهتر آنست که چنانچه سرزده و بدون خبر به جایی می‌روید، دعوت را سریعاً قبول نکنید) شما باید خود بر اساس آداب و رسوم معمول موقعیت را تشخیص داده و تصمیم بگیرید. حتی مواقعی که گفتگو کوتاه باشد. ملاقات نباید کمتر از یک ساعت باشد زیرا در غیر این صورت، دهنه‌سنا، شما را آنکه نه انعامه‌اند، ناله و که با دو هاند از

جان و ریشار
علی کشور فرانسه است و در مرکز
حقی تحقیقات علمی فرانسه
(CNRS) به تحقیق اشتغال دارد.
سابقاً در ایران زندگی کرده و در
مؤسسه فرانسوی ایران‌شناسی در
تهران همکاری داشته است. آثار
بزرگش زبانی در مورد فرهنگ
ایرانی منتشر کرده است و کتاب
تهران در زیر آفتاب (اوترمان،
پاریس ۱۹۸۷) را با همکاری
دیگر نگاشته است. در ضمن
ویراستار مجموعه‌های مقالات
مربوط به ایران و غرب می‌باشد که
توسط مؤسسه دوپیناس، پاریس
پاریس منتشر شده است. (۱۹۸۹)

جری از یک سینیاور اسرائی نسون چهاردهم

و دستورانهایی بی شمار تعداد روزهای عزت و احترام را که می‌خواهند ناشناس سفر کنند و وجود خود را پسر خوشاوند یا دوستی تحمیل نکنند و با گاه از وظیفه متقابل خود بکاهند پذیرا می‌باشند، از اینگونه سختیها فقط خاطرهای به جا مانده است. اغلب گردمهای خانوادگی، که البته امروزه کمتر از گذشته صورت می‌گیرد، معمولاً در اعیاد مذهبی و یا غیر مذهبی است. در این گونه مراسم انواع غذاها و میوه‌های اشتهان‌آور را بر سفره‌ای که بر روی فرش گسترده شده می‌چینند و بیست سی نفر برای خوردن به دور آن می‌نشینند. اما بر خلاف میهمانیهایی معمولی که فیلاً ذکر شد، در جریان این مراسم مردم تا آنجا که

ممکن است کمتر صحبت می‌کنند و با عجله به خوردن می‌پردازند و می‌روند که این البته مایه تأسف است زیرا آنها را از لذت خوراکیهای بعد از غذا محروم می‌کند.

برای اینگونه مواقع مقادیر قراردادی غذا تهیه می‌شود و چنانچه غذا کم بیاید صاحبخانه از پذیرایی خود ایراد شمرساری می‌کند. هنگامی که غذایان تمام شد، فراموش نکند که بگوید سیر شده‌اید، معمولاً در آخرین لحظات میهمانیهایی اضافی از راه می‌رسند آنها معمولاً خود میهمان سرزده، خوشاوند و یا دوست یکی از میهمانان هستند. در اینگونه مواقع هیچگونه مشکلی از نظر جای نشستن پیش نمی‌آید چون یا افراد دور سفره فشرده‌تر می‌نشینند و یا اگر غذا بر روی میز باشد معمولاً از آن به عنوان محل قرار دادن غذا استفاده می‌شود زیرا به ندرت اتفاق می‌افتد که صندلی برای همه به اندازه کافی باشد.

پس از خوردن غذا، دوباره جای تعارف می‌شود و سپس به سرعت مراسم خاتمه می‌یابد. صاحبخانه معمولاً از اینکه نتوانسته کمال میهمان‌نوازی را انجام دهد و به خاطر خوب نبودن غذا پوزش می‌خواهد، ولی البته شما با اصرار به اینکه آنها در حد امکان هر کاری را انجام داده‌اند و اینکه شما نهایت تشکر و امتنان را از آنها دارید به آنها پاسخ می‌گویید.

اگرچه همیشه در تمام مواقع خانم و آقای خانه به منظور رعایت احترام و خشونتی و رفع نیازهای شما دائماً در تلاش و رفت و آمد هستند ولی شما هم تصور نکند که وظیفه میهمان فقط استراحت است. ابتدا شما می‌باید در کمال تواضع احتراماتی را که به شما گذاشته می‌شود بپذیرفته و به توجهات مؤدبانه‌ای که به

اتاق میهمانخانه در منزلی در شیراز.
گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
سال جامع علوم انسانی

شما میباید می‌شود پاسخ دهید و از چیزهایی که به شما تعارف می‌شود حتی اگر میل نداشته باشید بخورید. تمام این نشانه‌های رفتار درست برای صاحبخانه معروف اینست که است که کوششهای او در میهمان‌نوازی پیچیده نبوده است. در اینجا میهمان استقلال خود را از دست می‌دهد و به نحوی تشبلی بنابر

یک ضرب‌المثل ایرانی دختر صاحبخانه می‌شود وظیفه مقابل میهمان هم برگرداندن این آداب دانی است. دیدار در اولین روز سال نو (نوروز) مستلزم بازدید حتمی است زیرا هر فردی که میهمانی به دیدنش می‌رود خود به خود یک بازدید مدیون او می‌شود. شاید به نظرتان عجیب برسد که میهمانانی که امروز آنها را در خانه خود پذیرا بوده‌اید اصرار در دعوت شما برای فردا داشته باشند و چنانچه این دعوت را رد کنید آنها رنجیده خاطر می‌شوند چون در موقعیت نامساعدی قرار گرفته و مدیون شما خواهند شد. اشخاص تازه واردی که میهمان‌نوازی سخاوتمندانه ایرانیها را می‌پذیرند معمولاً وظیفه مقابل خود را فراموش می‌کنند و بدین ترتیب از نظر اجتماعی از وجهه خود می‌کاهند. یکی از راههای جبران این غلط، آوردن هدایاست.

چهران دست و دلبازی ممکن است گاه دیرتر حاصل شود. اهالی استانهای دیگر که در تهران و یا شهرهای بزرگ زندگی می‌کنند، مخصوصاً به پذیرایی کردن از مردم شهر و یا دهکده خود مباحثات می‌کنند. حتی اگر میهمانانشان چندین روز بمانند چنین دیداری به منزله تحکیم موقعیت اجتماعی صاحبخانه بوده و مقام او را در میان اطرافیان ارزشمندتر می‌سازد. بدین ترتیب چنین میهمانانی برکت به شمار می‌آیند و دیدار آنها اگر چه ممکن است برای صاحبخانه زحمت و هزینه‌ای را در بر داشته باشد ولی در مقابل اعتبار و حیثیت او را افزون می‌کند.

یکی از مزایای میهمان‌نوازی که خودداری ارزش فراوان است کاهش برخوردها و اختلاف است. تا آن هنگام که افراد در دامن و نمکه هم شریک هستند جایی برای اداسه گله‌ها و شکایات و یا شروع اختلافات باقی نمی‌ماند. میان صاحبخانه و میهمان نوعی مصالحة ضمنی برقرار می‌شود که خود موجب همبستگی و اتحاد بوده و هیچ چیزی نمی‌تواند آنرا از بین ببرد و رسمیت یافتن همین اصل موجب تضمین سنت مسرّوم بستن در اماکن مقدس مانند مساجد یا خانه‌ها و یا مکانهای چون اصطبل و یا آشپزخانه شاه و غیره نیز سفارته‌ها و کنسولگریها می‌باشد.*

هنگام خداحافظی، صاحبخانه به بدرقه شما می‌آید و این کار نیز به نوعی شما را متحد و مدیون می‌کند. در میان تعارفات خداحافظی معمولاً شما همان کلماتی را که در بسو و رود شنیده‌اید خواهید شنید. در این نکته گنایه‌ای وجود ندارد این رسم به معنای آن نیست که سؤدبانه راه خروج را به شما نشان بدهند بلکه به منزله آنست که در نهایت صمیمیت به شما اطمینان داده شود که دیدار شما برای افراد خانه سودمند بوده و دیدار شما همیشه در آینده همچون گذشته مورد استقبال قرار خواهد گرفت. ترجمه ر. قطار

* این مطالب قاعدتاً مربوط به سفرنامه‌های زمان قاجار به است.

